

DE LITERATUURKRING IN ACTIE

EEN RE-ACTIE

Al jaren gebruik ik de methode die Roger Roger beschrijft in het vorige VONK-nummer. Maar in de loop van die jaren ben ik ze wel heel anders gaan toepassen. Dat heeft natuurlijk te maken met de houding en de mentaliteit van mijzelf, dus van de leraar. Ik vind dat een leraar niet moet zweren bij een methode op zich, maar dat hij die methode aan bepaalde situaties moet aanpassen. Die situaties kunnen o.a. zijn : de behoeften en mogelijkheden van de leerlingen of de doelstellingen van het onderwijs-niveau waartoe zij behoren. We kunnen deze methode immers evengoed voor literaire teksten als voor alle andere lectuur gebruiken. We kunnen dan ook misschien beter van lectuurkring i.p.v. literatuurkring spreken.

Doelen :

Als Roger Roger het heeft over hét hoofddoel van het literatuuronderwijs nl. "de leerling de kans geven om zijn persoonlijk leven te confronteren met het literaire werk" en "dat de leerlingen denken over het verhaal of boek en er met elkaar over praten om er beter over te gaan denken"; dan geef ik hem gelijk. Maar hij zegt ook dat het niet zinvol zou zijn bij deze literatuurkringmethode vóór, tijdens of na het groepsgesprek uitvoerig informatie te verstrekken. En hiermee ben ik het niet eens. In een humanioraklas bijvoorbeeld is het best mogelijk je leerlingen -weliswaar achteraf ! -informatie te bezorgen, te laten opzoeken en verwerken. Alleen moet je deze bedoeling op dat ogenblik - en zonder de waarde van de vorige lessen te ondermijnen- dan wel zeer duidelijk maken. Je kunt dan, in die les, de literaire waarde op zich, de

historische achtergrond en/of de auteur centraal stellen. Met de uitspraak "Ook voor het doorgeven van kennis over literatuur is deze werkvorm niet geschikt", ben ik het dus niet eens.

Bovendien biedt de literatuurkring behalve groepswork en literaire informatie nog een derde mogelijkheid. De leerlingen kunnen de geziene tekst of de discussiestof errond achteraf verwerken op een anderssoortige, meer actieve en produktieve wijze. Ze kunnen scènes uit het boek spelen waardoor ze het boek gaan beleven; ze kunnen er thema's uithalen en daar verder rond werken : ze kunnen creatief schrijven, individueel of in groep. Dan is het doel verlegd naar : jezelf ontplooien en leren in groep werken met produktieve bezigheden. Ook hier zal duidelijkheid in je doelen moeten voorkomen dat de eerste gesprekslessen - die toch allerbelangrijkst blijven - als babbeluurtjes gedoodverfd worden.

Voordelen :

Op het einde van het artikel vat Roger Roger de voordelen van deze methode samen : sterk waardenverduidelikend, groepsvormend, sterk bewustmakend van het "nut" van het lezen van literatuur.

Ook hier ben ik het Roger Roger eens. Ik zou er echter nog willen aan toevoegen : het werkt een kritische houding in de hand want het wordt een confrontatie niet alleen met de groep maar ook met jezelf en je opvattingen, het werkt verruimend want het vraagt openheid naar anderen toe en verdiept eigen inzichten.

Zoals ik reeds hiervoor stelde, is echter om dit te bereiken de houding van de leraar doorslaggevend : de leraar heeft hier de functie van een gespreksleider en geeft zijn mening niet alleen niet te openlijk, maar liefst helemaal niet te kennen. Eventueel doet hij het

toch na het gesprek als de leerlingen erom vragen of gewoon ter informatie. Toch heeft hij een zeer belangrijke taak : hij luistert, noteert, synthetiseert en op die wijze speelt hij wel opvattingen door, die in een los gesprek verloren zouden gaan o.a. door het te sterke overwicht van enkele groepsleden. Hoe dan ook, een leraar heeft altijd invloed, hij moet zich daar wel terdege bewust van zijn. Het komt er dus op aan de leerlingen niet te manipuleren maar hen integendeel op te voeden tot emancipatorisch gedrag. Dit sluit in dat ze hun opvattingen onbeïnvloed kunnen uiten. De vragen van de leraar beperken zich dan ook tot aanmoedigingen of vragen ter verduidelijking : "Wat bedoel je precies ? Kan je dat toelichten ? Wie denkt er ook zo over ? Zijn er soms andere ideeën over ? Kun je er nog meer over zeggen ?" Sommige van deze vragen kwamen natuurlijk ook in het artikel voor. De bedoeling is iedereen evenveel tot zijn recht te laten komen.

De open houding, uitnodigend en aanvaardend, van de leraar is trouwens een houding die inspirerend werkt op de groepsleden, die je immers tot deze ruime, open mentaliteit wilt brengen. Zulk een houding nodigt vanzelfsprekend uit tot dieper onderzoek en kritiek.

Ik heb dus wel bezwaar tegen insinuerende vragen als :
"Vinden jullie dat typisch mannelijke reacties van hem ?"
"Dat is eigenlijk een vreemde relatie tussen die 2, hé ?",
"Ik vind zoiets flauw in haar. Vinden jullie dat nu ook ?"
Roger Roger verantwoordt deze vragen als waardenverduidelijkend en om reacties uit te lokken. In een klas met vlotte interactie zou je dergelijke wisselwerking vanuit de leerlingen zelf mogen verwachten. En als je het doet om een passieve groep te prikkelen ? Ach, wie zal dan Roger de steen werpen ? Ik niet.

De Beginsituatie

Hierbij aansluitend wil ik echter ook stellen dat veel in een groepsrelatie en -mentaliteit afhangt van de start van de les.

Als je deze methode toepast, is het goed dat je vooraf in het kort uiteenzet wat we nu gaan doen, wat de bedoelingen zijn en hoé we dus gaan werken. Welke zijn deze voorafgaande inlichtingen ?

1. Deze methode is alleen bruikbaar als allen meedoen. Je vraagt dus -zeker in de eerste en tweede fase- van allen zonder uitzondering een inbreng.
2. Die inbreng moet door iedereen geaccepteerd worden zonder commentaar, alleen maar geregistreerd (de leraar noteert!). De bedoeling is dat je de leerlingen op hun gemak stelt, dat ze durven spreken.
3. Je leidt het gesprek soepel (niet op een rijtje af!). Mijn ervaring is dat na enkele literatuurkringgesprekken de leerlingen spontaan te kennen geven dat ze nog niets ingebracht hebben, indien ik (o schandelijke vergetelheid!) er eentje over het hoofd gezien zou hebben. Goed de groep observeren is hier de boodschap voor de leraar. Wel breekt hij te lange uiteenzettingen af. En bij de synthese van de "indrucken" vraagt hij of hij ieders inbreng wel in acht genomen heeft. Eerbied voor de ander begint met eerbied van de leraar voor elke leerling.
4. "Indrukken" : de eerste fase! Hoe mooi het ook klinkt dat je daarmee een "Gestalt" weergeeft, de ervaring leert mij dat niet iedereen tot zo'n globale uitspraak tot staat is, ofwel dat zo'n globale uitspraken dan gemakkelijk nabootsing krijgen. Wie leest, wordt echter wel altijd door iets getroffen. En vragen als "Wát heeft je getroffen", "Wát heeft je aangesproken?",

"Welk personage, welke gebeurtenis, welke situatie is je bijgebleven, of is herkenbaar of jaagt je op stang ?" zijn vragen die concreter de lezer aanspreken en als sleutel, als opener kunnen dienen voor latere verdere bespreking (3de faze).

Conclusie

Al met al wil ik met deze bedenkingen ook alleen maar een sleutel geven om het succes van deze lessen, die ik zelf zeer waardevol vind, en waarin ikzelf steeds meer variaties aanbreng, maar toch met inachtnemen van enkele basisprincipes- te verzekeren.

Daarenboven wil ik eropwijzen dat je deze methode kunt gebruiken met jonge kinderen en met (evt. zeer oude) volwassenen. Ze is dienstig in alle soorten van scholen : universiteit, middelbaar onderwijs, technische scholen, beroepsscholen, volwassenvorming en ook in lager en kleuteronderwijs!!!

Ik wens ieder die het probeert er veel geluk mee!!!!

DORA SMEESTERS.